

مقاله پژوهشی

تأثیر همدلی در رشد اجتماعی کودکان پیش دبستانی: نقش میانجی کفایت اجتماعی

نصیره مقدم فر*، رضا قربان جهرمی**، بیتا نصراللهی***، فریبرز باقری****

تاریخ دریافت: ۱۳۹۹/۷/۳۰ تاریخ پذیرش: ۱۳۹۹/۱۰/۱۴

چکیده

رشد اجتماعی بعنوان بخش مهمی از فرآیند تحول اثرات مثبت و منفی بسیاری بر سلامت روان کودکان دارد. مطالعه حاضر با هدف شناسایی اثرات همدلی در رشد اجتماعی کودکان پیش دبستانی با تأکید بر نقش میانجی کفایت اجتماعی انجام شد. طرح مطالعه حاضر توصیفی از نوع همبستگی بود. جامعه آماری پژوهش شامل کودکان پیش دبستانی شهر تهران سال ۱۳۹۸ بود که تعداد ۳۷۰ کودک به روش نمونه گیری خوشه ای چندمرحله ای انتخاب شدند. به منظور گردآوری داده ها از مقیاس رشد اجتماعی واینلند (۱۹۵۳)، پرسشنامه همدلی بریانت (۱۹۸۲) و پرسشنامه کفایت اجتماعی بلینی (۲۰۰۷) که از اعتبار و پایایی قابل قبولی برخوردارند استفاده شده، به منظور تجزیه و تحلیل داده ها مدل یابی معادلات ساختاری به کار گرفته شد. همدلی بر رشد اجتماعی و کفایت اجتماعی کودکان پیش دبستانی تأثیر مستقیم ($\beta=0.24; P<0.001$) و بر رشد اجتماعی کودکان با نقش میانجی کفایت اجتماعی تأثیر غیرمستقیم ($\beta=0.12; P<0.02$) همچنین کفایت اجتماعی نیز با رشد اجتماعی آن ها اثر مستقیم ($\beta=0.43; P<0.001$) و شاخص های برازندگی مدل نشان داد که مدل از برازش مناسبی برخوردار می باشد. متغیرهای همدلی و کفایت اجتماعی در رشد اجتماعی کودکان پیش دبستانی موثر بوده، می تواند در قالب مهارت های پایه ای در آموزش رسمی و مهارت های فرزندپروری به منظور پیشگیری و درمان مشکلات بین فردی به کار گرفت.

واژگان کلیدی: همدلی، رشد اجتماعی، کفایت اجتماعی، کودکان پیش دبستانی.

---

* دانشجوی دکتری، روانشناسی عمومی، واحد علوم و تحقیقات، دانشگاه آزاد اسلامی، تهران، ایران
** استادیار، گروه روانشناسی، واحد علوم و تحقیقات، دانشگاه آزاد اسلامی، تهران، ایران (نویسنده مسئول) rrghorban@gmail.com
*** استادیار، گروه روانشناسی، واحد علوم و تحقیقات، دانشگاه آزاد اسلامی، تهران، ایران
**** دانشیار، گروه روانشناسی، واحد علوم و تحقیقات، دانشگاه آزاد اسلامی، تهران، ایران

۱- مقدمه

نخستین سال‌های زندگی کودک به علت سرعت بالای رشد، یادگیری و تجربیاتی که پایه و اساس یادگیری‌های دوره بعد به ویژه دبستان است از اهمیت ویژه‌ای برخوردار می‌باشد (Sari, 2020). پیش‌دستانی به عنوان یکی از مهم‌ترین دوران زندگی کودکان می‌تواند رشد اجتماعی آنان را تحت تأثیر قرار داده و عدم توجه به این دوره مهم زندگی رشد و پیشرفت کودک را با مخاطرات جدی روبرو می‌کند (Maleki, Chehrzad, Kazemnezhad Leyli, Mardani, & Vaismoradi, 2019). بسیاری از روانشناسان بر این باورند که رشد ناکافی مهارت‌های اجتماعی نقش بسزایی در ناکامی و شکست‌های آتی کودکان دارد. کودکانی که توانایی‌های ضروری برای کارکردهای بین فردی موثر را یاد نگرفته‌اند؛ پرخاشگر، تندخو و منزوی هستند و مورد تنفر دیگران قرار گرفته و توان همکاری موثر با دیگران را ندارند و به شدت در معرض خطرات جسمی، روحی و اخراج از مدرسه می‌باشند (Alborzi, Anbari, & Khoshbakht, 2019) رشد اجتماعی به عنوان بخش مهمی از رشد همه جانبه کودکان تأثیرات مثبت و منفی بر سلامت روان آنان برجای گذاشته و کودکان دارای رشد اجتماعی مناسب در پایداری رابطه، همیاری، اطاعت از قوانین، حساس بودن نسبت به دیگران و در صورت لزوم مهار احساسات منفی خود موفق‌تر عمل می‌کنند (Plageron, 2015). هنگامی که این کودکان بزرگ‌تر می‌شوند، قادر به برقراری روابط سالم با دیگران و مشارکت در فعالیت‌های گروهی بوده، روابط شادتری را تجربه می‌کنند و از احساس موفقیت بیشتری برخوردارند. همچنین می‌توانند به حقوق و احساسات دیگران احترام بگذارند، از خواست‌های نامناسب دوری کنند و در صورت نیاز از دیگران درخواست کمک نمایند (Parke, Roisman, & Rose, 2019). رشد اجتماعی شامل تحول مثبت در روابط میان خود و دیگران بوده و همچون سایر جنبه‌های رشد متأثر از طبیعت، آموزش و پرورش است. پیشرفت در زمینه رشد اجتماعی دستیابی به سطحی از مهارت در روابط اجتماعی را در پی دارد که افراد را قادر به زندگی سازگاران با دیگران می‌نماید (Zellweger, Chrisman, Chua, & Steier, 2019). هم‌راستا با رشد اجتماعی، از عوامل موثر بر مهارت‌های اجتماعی می‌توان به هوش هیجانی اشاره نمود. هوش هیجانی با میزان توانایی فرد در ابراز همدلی با دیگران مرتبط است، توان همدلی با دیگران به صورت ویژه‌ای به فرد کمک می‌کند تا در ابعاد مردم‌آمیزی و صمیمیت در حوزه روابط اجتماعی کارکردی موفق‌تر داشته باشد (Besharat, 2007). همدلی پاسخ هیجانی است که ریشه در وضعیت هیجانی فردی دیگر دارد و با هیجان‌ات او هم‌راستا است. همدلی از دویعد شناختی یعنی

فهم هیجان‌های دیگران و بعد عاطفی به معنای تجربه هیجان‌های دیگران تشکیل شده است و بعد عاطفی به معنای تجربه هیجان‌های دیگران تشکیل شده است (Nikogoftar & Shabahang, 2016). نشانه‌ها و جلوه‌های همدلی از اوایل کودکی ظاهر شده و به عنوان یکی از توانایی‌های هیجانی مهم در زندگی اجتماعی نقش اساسی ایفا می‌کند (Buruck, Wendsche, Melzer, Strobel, & Dörfel, 2014). همچنین این توانایی در دوران پیش‌دبستانی ایجاد شده و در رفتارهای نوع دوستانه نقش به‌سزایی دارد (Eisenberg & Fabes, 1998). با گسترش توانایی‌های زبانی کودک، بیان احساس‌های همدلانه به صورت کلامی خود را نشان داده و بدین ترتیب همدلی با همراهی تفکر، منجر به توسعه همدلی در کودک می‌گردد و امکان تجسم افکار و ادراک دیگران را فراهم می‌آورد (Vossen, Piotrowski, & Valkenburg, 2015). از آنجایی که تفکر کودک از خلال تجربه‌های اجتماعی وی تحول یافته و با ایجاد کارکردهای عالی شناختی (Moghani, Abbasi, & Amani, 2018)، امکان برقراری روابط واقعی در او میسر می‌شود، از این روی می‌توان دریافت که کودکان فاقد سطوح بالای مهارت‌های اجتماعی، نه تنها قادر به تعامل موفقیت‌آمیز با همسالان خود نیستند، بلکه رفتارهای مشکل‌دار درونی سازی شده (مانند احساس غمگینی، افسردگی و تنهایی) و رفتارهای مشکل‌ساز برونی سازی شده (مانند پرخاشگری جسمانی یا کلامی، مهار ضعیف خلق و بحث کردن با دیگران) را بیشتر تجربه می‌کنند (Inghilleri, 2015). همدلی با ویژگی اصلی به اشتراک گذاشتن احساسات و عواطف به عنوان توانایی پذیرش دیدگاه فرد دیگر و تجربه افکار و احساسات آن فرد به شمار می‌رود (MacDonald & Price, 2019) و شامل دو جنبه عاطفی به معنی فهم و درک هیجان‌های دیگران و بعد شناختی به معنای تجربه هیجان‌های دیگران و عکس‌العمل‌های مناسب در زمان مواجهه با حالات عاطفی مربوط به فرد دیگر است (Jolliffe & Farrington, 2006; Sullivan & Artino Jr, 2013). همدلی در تعهدات بین شخصی و تعاملات اجتماعی (Du, Buchanan, Hayhurst, & Ruffman, 2019)، کیفیت روابط خانوادگی و نوع دوستی (Spinrad & Gal, 2018)، ایجاد دوستی و حفظ آن (Raine & Chen, 2018)، تنظیم رفتار اجتماعی، انسجام خانوادگی، حمایت والدینی و پاسخگویی در روابط (Peets, Pöyhönen, & Juvonen, & Salmivalli, 2015) و ایجاد رفتارهای اجتماعی و حفظ روابط بین شخصی (Van Noorden, Haselager, Cillessen, & Bukowski, 2015) نقش اساسی ایفا نموده و نوعی توانایی برای تجربه هیجان‌های دیگران فراهم می‌کند و به فرد امکان می‌دهد خود را با آنچه درباره وی احساس و فکر می‌کنند هماهنگ سازد، با محیط پیرامون خود ارتباط برقرار و از وارد کردن آسیب به

افراد دیگر خودداری کند (Stanley & Bhuvaneswari, 2016). بر این اساس توانایی همدلی به عنوان یکی از پیش نیازهای مهم برای کفایت اجتماعی به شمار می‌رود (Davis, 2018). به طوری که از دیدگاه Stevens و همکاران همدلی کلید اصلی شکل‌گیری کفایت اجتماعی و ارتباطات اجتماعی به شمار می‌رود (Stevens, Dudek, Nash, Koren, & Rovet, 2015). Mundy و Sigman نیز کفایت اجتماعی را رفتارهای آموخته شده‌ای تعریف کرده‌اند که از نظر اجتماعی پذیرفته شده و به افراد اجازه می‌دهد که به طور مؤثری با دیگران ارتباط برقرار کنند (Mundy & Sigman, 2006). کفایت اجتماعی به عنوان توانایی عملکرد انسان در اجرای استقلال شخصی و مسئولیت‌پذیری اجتماعی به شمار می‌رود (Shnyrenkov & Romanova, 2015) و شامل چهار مؤلفه بدین شرح است:

الف) مهارت‌های شناختی که در برگیرنده خزانه اطلاعات، مهارت‌های پردازش و کسب اطلاعات، توانایی تصمیم‌گیری، باورهای کارآمد و ناکارآمد و سبک‌های اسنادی است.

ب) مهارت‌های رفتاری دومین مؤلفه کفایت اجتماعی است. زمانی که شخص برای رسیدن به یک نتیجه دلخواه رفتاری را بر می‌گزیند باید آن رفتار در دسترس باشد. بدین معنا که فرد علاوه بر اینکه از آن رفتار اطلاع دارد مهارت‌های مربوط به ابراز آن را نیز فرا گرفته است. مذاکره، ایفای نقش، ابراز وجود، مهارت‌های محاوره‌ای برای شروع و تداوم تعامل‌های اجتماعی، مهارت‌های فراگیری و یادگیری رفتار دوستانه با دیگران، از مؤلفه‌های اصلی مهارت‌های رفتاری تلقی می‌شوند (Lin, Fu, Wan, Zhou, & Xu, 2018).

ج) مهارت‌های هیجانی و عاطفی مؤلفه سوم است که به منظور برقراری روابط مثبت با دیگران، ایجاد و گسترش اعتماد و روابط حمایتی دو جانبه، شناسایی و پاسخ‌دهی مناسب به علائم هیجانی در تعامل‌های اجتماعی یا مدیریت استرس ضروری است.

د) مهارت‌های انگیزشی نیز شامل ساختار ارزشمند فرد، سطح رشد اخلاقی، احساس اثربخشی و کنترل فرد و احساس خودکارآمدی او می‌گردد (Waters, 2019).

پژوهش‌های متعددی به بررسی ارتباط بین رفتار همدلانه و سازگاری اجتماعی، مسئولیت‌پذیری، رفتارهای اجتماعی و پرخاشگری پرداخته‌اند. از جمله Piqueras و همکاران در پژوهشی تحت عنوان میزان سازگاری اجتماعی در کودکان پیش‌دبستانی: مدل سازی تأثیر هوش هیجانی، رشد اجتماعی و جنیست نشان دادند که هوش هیجانی در کودکان می‌تواند میزان سازگاری اجتماعی را پیش‌بینی می‌کند (Piqueras, Mateu-Martínez, Cejudo, & Pérez-González, 2019). Hirn و همکاران نیز نشان

دادند که بین همدلی با رشد شایستگی‌های اجتماعی در دانش آموزان رابطه مثبت و معناداری وجود دارد (Hirn, Thomas, & Zoelch, 2019). همچنین پژوهش‌ها نشان می‌دهند بین همدلی و کفایت اجتماعی ارتباط مثبت وجود دارد (Berger, 2015). در همین راستا نتایج (Hadarics & Kende, 2018) نشان داد که همدلی می‌تواند میزان کفایت اجتماعی در کودکان را افزایش دهد. یافته‌های پژوهش Langeveld و همکاران نیز نشان دهنده آن است که مهارت‌های کفایت اجتماعی هم به عنوان متغیر پیش‌بین در رفتار اجتماعی که قادر به تعیین سطح مهارت‌ها و رفتار اجتماعی فرد است نقش دارد و هم به عنوان متغیری میانجی که در بروز یا بازداری رفتارهای مختل و مشکل‌آفرین مؤثر است (Langeveld, Gundersen, & Svartdal, 2012). نتایج برخی دیگر از پژوهش‌ها نیز نشان دادند که نقص در کفایت اجتماعی نقش برجسته‌ای در سبب شناسی مشکلات کودکان داشته و باعث می‌شود تا حد زیادی نسبت به فشارهای درونی و بیرونی آسیب پذیرتر شده و مشکلات رفتاری، اجتماعی و روانی برای آن‌ها ایجاد شود (Botvin, Griffin, & Williams, 2015). مطالعات چندی (Barzegar, 2015; Gordon, 2003) نیز به بررسی نقش همدلی در کاهش پرخاشگری، افزایش رفتارهای اجتماعی، درک اجتماعی عاطفی، سازگاری اجتماعی پراخته و ارتباط بین این دو را نشان داده‌اند.

تغییر سبک زندگی و پیچیدگی جوامع امروزی و بروز مشکلات روانشناختی و رفتاری در کودکان و نوجوانان لزوم پرداختن به فرآیند رشد اجتماعی آنان و مطرح نمودن راهبردهای صحیح به منظور تقویت و بهبود روابط اجتماعی در سنین کودکی را بیش از پیش نمایان می‌سازد. با توجه به آنچه گفته شد، در یک برنامه پیشگیرانه و دوراندیشانه لزوم آماده‌سازی کودکان خردسال برای تسهیل در رشد اجتماعی، یکی از مهم‌ترین اهداف نظام تعلیم و تربیت در هر جامعه‌ای محسوب می‌شود. بر این اساس لازم است امکان رشد و تحول قابلیت‌های اجتماعی کودکان را بیش از آن که نیازمند اقدامات اصلاحی و جبرانی در آینده شود، فراهم آید. با توجه به اینکه هریک از متغیرها به صورت جداگانه در پژوهش‌های پیشین بررسی شده‌اند اما در پیشینه پژوهشی با میانجی‌گری کفایت اجتماعی در ارتباط بین متغیر همدلی با رشد اجتماعی بررسی نشده‌اند و از آنجایی که به نظر می‌رسد این متغیر می‌تواند به واسطه کفایت اجتماعی، رشد اجتماعی را پیش‌بینی کند، پژوهش حاضر با هدف بررسی اثرات مستقیم و غیرمستقیم همدلی در رشد اجتماعی کودکان پیش‌دبستانی با تأکید بر نقش میانجی کفایت اجتماعی انجام شد.

۲- روش پژوهش

روش پژوهش حاضر از نظر هدف، کاربردی و از نظر شیوه گردآوری داده‌ها، توصیفی از نوع همبستگی بود که در نهایت روابط بین هر یک از متغیرها در قالب مدل پیش‌بینی ارائه شد. جامعه‌آماری پژوهش شامل کودکان پیش‌دبستانی شهر تهران در سال تحصیلی ۹۹-۱۳۹۸ بود. به منظور انتخاب نمونه از روش نمونه‌گیری تصادفی خوشه‌ای چندمرحله‌ای استفاده شد. برای این منظور ابتدا به صورتی تصادفی از بین مناطق ۲۲ گانه شهر تهران ۵ منطقه انتخاب و از هر منطقه ۴ مرکز پیش‌دبستانی و از هر مرکز ۳ کلاس انتخاب و در نهایت پرسشنامه‌ها به نسبت کودکان در هر مرکز توزیع شد. در مدلیابی معادلات ساختاری تعیین حجم نمونه می‌تواند بین ۵ تا ۱۵ مشاهده به ازای هر متغیر اندازه‌گیری شده تعیین شود: $5q \leq n \leq 15q$ ؛ که در آن q تعداد متغیرهای مشاهده شده یا تعداد گویه‌ها (سؤالات) پرسشنامه و n حجم نمونه است (Hooman, 2007). در این پژوهش حجم نمونه برای هر سؤال ۵ آزمودنی و به طور کلی با توجه به تعداد گویه‌های پرسشنامه، ۳۷۰ نفر در نظر گرفته شد که برای جلوگیری از احتمال ریزش نمونه ۴۵۰ پرسشنامه میان کودکان پیش‌دبستانی توزیع شد. پرسشنامه‌ها به مدت ۶۰ روز بر روی دانش‌آموزان اجرا شد. لازم به ذکر است توضیحات لازم در مورد آگاهی از اهداف مطالعه، مشارکت داوطلبانه، رعایت حریم خصوصی، حفظ اسرار، عدم ثبت مشخصات شناسایی، حق انصراف از ادامه در همه مراحل جمع‌آوری داده‌ها در مطالعه ارائه و رضایت آن‌ها برای شرکت در مطالعه و تأیید کمیته اخلاق و درجه کد کمیته اخلاق (IR.IAU.SRB.REC.۱۳۹۸,۲۲۳) نیز اخذ شد. اطلاعات به‌دست‌آمده از اجرای پرسشنامه‌ها از طریق نرم‌افزار Spss-V23 و Amos-V8.8 و با استفاده از مدلسازی معادلات ساختاری مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفت.

۲-۱. مقیاس رشد اجتماعی واینلند (VSMS)

آزمون رشد اجتماعی واینلند در سال ۱۹۵۳ توسط دال (Pedrini & Pedrini, 1973) تهیه و تدوین شده و توسط براهنی، اخوت و دانشمند (۱۳۵۷) ترجمه و رواسازی گردید. این مقیاس توانایی فرد در برآوردن نیازهای عملی خود و قبول مسئولیت را سنجیده و دارای ۱۱۷ ماده است که از بدو تولد تا ۲۵ سالگی و بیشتر قابل استفاده است. سؤالات به صورت پلکانی و برای هر مقطع سنی (تا دوازده سال) به صورت مجزا ساخته شده است. ماده‌های این مقیاس شامل ۸ حیطه: خودیاری عمومی،

خودیاری در خوردن، خودیاری در پوشیدن، خودرهبری، مشغولیات، جابجایی و تحرک، ارتباط و اجتماعی شدن می‌باشد. در هر ماده اطلاعات مورد نیاز نه از طریق موقعیت‌های آزمون بلکه از راه مصاحبه با مطلعین (والدین، پرستار، خواهر، برادر یا به طور کلی هر فردی که کودک را به خوبی بشناسد) به دست می‌آید. با توجه به نمرات کسب شده توسط فرد از مواد هشت گانه این مقیاس سن اجتماعی (SA) و بهره اجتماعی (SQ) شخص محاسبه می‌شود. این مقیاس بر روی ۶۲۰ نفر مرد و زن در هر یک از گروه‌های سنی (از تولد تا ۳۰ سالگی) هنجاریابی شده و ضریب روایی ۰/۸۷ و ضریب پایایی آن ۰/۹۲ گزارش شده است. در ایران نیز پایایی این مقیاس به روش بازآزمایی توسط براهنی در همه گزینه‌ها معادل ۰/۹۲ بدست آمد (Moghtaderi & Refahi, 2011).

۲-۲. پرسشنامه همدلی 'Bryant' (BEQ):

به منظور بررسی میزان همدلی از پرسشنامه همدلی (Bryant, 1982) Bryant (۱۹۸۲) استفاده شد. این پرسشنامه، شامل ۲۱ گویه است که به صورت مثبت یا منفی پاسخ داده می‌شود. پاسخ مثبت گرایش به همدلی و پاسخ منفی عدم گرایش به همدلی را نشان می‌دهد. نمره همدلی با جمع جبری پاسخ‌ها به دست می‌آید. به منظور بررسی کفایت روایی سازه‌ای این پرسشنامه، ضریب همبستگی نمرات حاصل از آزمون فوق را با نمرات پرخاشگری، محبوبیت، عدم محبوبیت و رفتار جامعه پسند محاسبه و روایی آن مطلوب گزارش شده است. همچنین ضریب پایایی این پرسشنامه به روش باز آزمایی ۰/۷۷ بدست آمد که حاکی از پایایی مناسب این پرسشنامه است. در ایران نیز عارفی (۱۳۸۶) روایی و پایایی این آزمون را برای دانش آموزان ایرانی مطلوب گزارش کرده است. پایایی این پرسشنامه نیز، به روش بازآزمایی با فاصله دو هفته ۰/۷۹ بدست آمد. همچنین همبستگی منفی بین نمرات همدلی با پرخاشگری آشکار ۰/۴۲ و پرخاشگری ارتباطی ۰/۳۷ و رابطه مثبت پرسشنامه مذکور با رفتار جامعه پسند ۰/۳۸ در دانش آموزان، حاکی از روایی سازه مناسب این ابزار بود (arefi, 2011).

۳-۲. پرسشنامه کفایت اجتماعی 'Behhini' (BSSQ):

پرسشنامه کفایت اجتماعی بهینی (۲۰۰۷) دارای ۴۷ سؤال و سه خرده مقیاس شامل رفتار اجتماعی متقابل (۱۹ سؤال)، مشارکت اجتماعی (۱۱ سؤال) و رفتار اجتماعی پخته و شایسته (۱۷ سؤال) است

1. Bryant's Empathy Questionnaire
2. Behhini Social Satisfaction Questionnaire

(Raistrick, Tober, Heather, & Clark, 2007). نمره‌گذاری این آزمون براساس مقیاس چهار درجه‌ای لیکرت صورت می‌گیرد. ضریب پایایی این پرسشنامه برای خرده مقیاس‌های رفتار اجتماعی متقابل ۰/۹۰، مشارکت اجتماعی ۰/۸۹ و برای رفتار اجتماعی پخته و شایسته ۰/۸۴ گزارش شده است. در ایران نیز پایایی این آزمون با روش آلفای کرونباخ توسط رضایی (۱۳۹۲) برابر ۰/۸۹ بدست آمد. روایی محتوایی پرسشنامه کفایت اجتماعی بلینی با توجه به پشتوانه نظریه مطرح شده توسط متخصصان در سطح عالی برآورد شده است. همبستگی کل مقیاس با خرده مقیاس‌ها نیز در سطح ۰/۸۹ گزارش شده است (Rezaei, 2013).

۳- یافته‌های پژوهش

در جدول شماره ۱ یافته‌های توصیفی متغیرهای پژوهش آورده شده است.

جدول ۱: شاخص‌های توصیفی بدست آمده از متغیرهای پژوهش

متغیرها	میانگین	انحراف استاندارد	کجی	کشیدگی
همدلی	۴۷/۷۳	۶/۱۷	۰/۴۳	۲/۸۰
رفتار اجتماعی متقابل	۶۷/۷۲	۹/۷۵	-۰/۲۶	-۰/۴۷
مشارکت اجتماعی	۳۱/۸۱	۹/۹۲	-۰/۲۰	-۰/۵۷
رفتار اجتماعی پخته	۴۷/۲۹	۹/۵۷	-۰/۴۲	-۰/۲۴
کفایت اجتماعی	۱۴۶/۸۲	۲۴/۸۶	-۰/۰۹	-۰/۳۳
خودداری عمومی	۸/۴۰	۲/۳۷	۰/۸۴	۲/۶۷
خودداری در خوردن	۹/۲۳	۲/۵۶	-۰/۰۵	۰/۲۰
خودداری در پوشیدن	۸/۳۲	۲/۵۳	۰/۷۲	۲/۸۷
مشغولیات	۸/۴۳	۲/۴۳	۰/۰۶	۰/۹۶
جابجایی	۸/۷۲	۲/۵۶	۰/۰۰	۰/۹۰
خودرهبی	۷/۲۴	۲/۵۵	۰/۷۲	۲/۷۷
ارتباط	۸/۲۰	۲/۴۳	-۰/۰۷	۰/۷۵
اجتماعی	۲/۳۷	۲/۳۷	۱/۷۵	۲/۲۳
رشد اجتماعی	۸۳/۶۶	۱۹/۱۳	۰/۰۲	۰/۷۲

نتایج جدول فوق نشان می‌دهد که از میان ابعاد رشد اجتماعی کودکان پیش‌دبستانی، بیشترین میانگین مربوط به خودداری در خوردن و کمترین میانگین مربوط به خودرهبی است. براساس نقاط

وسط پرسشنامه‌ها می‌توان گفت که میانگین همدلی کودکان مورد مطالعه بیشتر از متوسط بوده است. در مورد رشد اجتماعی میانگین کل و بیشتر خرده مقیاس‌ها در حدود نقطه متوسط و کمی بالاتر از آن قرار می‌گیرد. همچنین کفایت اجتماعی شرکت کنندگان در پژوهش کمی بالاتر از متوسط مقیاس قرار دارد.

جدول ۲: ضرایب و معناداری بارهای عاملی مدل‌های اندازه‌گیری

مقیاس	مؤلفه	وزن استاندارد شده	آماره t	Sig
کفایت اجتماعی	رفتار اجتماعی متقابل	۰/۸۵	۱۷/۵۱	۰/۰۰۱
	مشارکت اجتماعی	۰/۸۰	۱۶/۰۸	۰/۰۰۱
	رفتار اجتماعی پخته	۰/۶۵	۱۳/۵۴	۰/۰۰۱
رشد اجتماعی	خودیاری عمومی	۰/۴۷	۷/۲۹	۰/۰۰۱
	خودیاری در خوردن	۰/۶۷	۸/۷۷	۰/۰۰۱
	خودیاری در پوشیدن	۰/۴۸	۷/۴۰	۰/۰۰۱
	مشغولیات	۰/۷۶	۹/۲۶	۰/۰۰۱
	جابجایی	۰/۷۳	۹/۱۱	۰/۰۰۱
	خودرهبری	۰/۴۸	۷/۳۶	۰/۰۰۱
	ارتباط	۰/۶۶	۸/۷۳	۰/۰۰۱
	اجتماعی	۰/۵۶	۸/۰۷	۰/۰۰۱

نتایج حاصل از جدول ۲ بیانگر آن است که عوامل هر سه مقیاس بار عاملی معناداری در سطح اطمینان ۹۵ درصد دارند. پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی

جدول ۳: ضرایب و معناداری اثر مستقیم همدلی بر رشد اجتماعی و کفایت اجتماعی

متغیر ملاک	متغیر پیش بین	نوع اثر	ضریب	B	آماره	Sig
			استاندارد نشده	استاندارد شده	معناداری	
رشد اجتماعی	همدلی	مستقیم	۰/۰۴	۰/۲۴	۴/۳۵	۰/۰۰۱
کفایت اجتماعی	همدلی	مستقیم	۰/۳۵	۰/۲۶	۵/۵۵	۰/۰۰۱
رشد اجتماعی	کفایت اجتماعی	مستقیم	۰/۳۴	۰/۴۳	۶/۶۴	۰/۰۰۱

آنچه از نتایج جدول ۳ برمی آید این است که همدمی اثر مستقیم بر رشد اجتماعی داشته و رابطه همدمی با رشد اجتماعی به صورت مستقیم برابر ($t = ۴/۳۵$ و $\beta = ۰/۲۴$) می باشد. از این روی فرضیه مطرح شده در ارتباط با وجود اثر مستقیم همدمی بر رشد اجتماعی کودکان پیش دبستانی با ۹۵ درصد اطمینان مورد تأیید بوده است. همچنین تحلیل داده ها بیانگر این است که همدمی اثر مستقیم بر کفایت اجتماعی داشته است. رابطه کفایت اجتماعی با رشد اجتماعی نیز به صورت مستقیم برابر ($t = ۵/۵۵$ و $\beta = ۰/۲۶$) می باشد. بنابراین فرضیه مطرح شده در ارتباط با وجود اثر مستقیم همدمی بر کفایت اجتماعی کودکان پیش دبستانی با ۹۵ درصد اطمینان مورد تأیید بوده است. در بعد دیگری داده ها نیز تحلیل ها بیانگر این است که عوامل کفایت اجتماعی اثر مستقیم بر رشد اجتماعی داشته است، رابطه کفایت اجتماعی با رشد اجتماعی به صورت مستقیم برابر ($t = ۶/۶۴$ و $\beta = ۰/۴۳$) است. بنابراین فرضیه مطرح شده در ارتباط با وجود اثر مستقیم کفایت اجتماعی بر رشد اجتماعی کودکان پیش دبستانی با ۹۵ درصد اطمینان مورد تأیید بوده است.

جدول ۴: ضرایب و معناداری اثر غیرمستقیم همدمی بر رشد اجتماعی

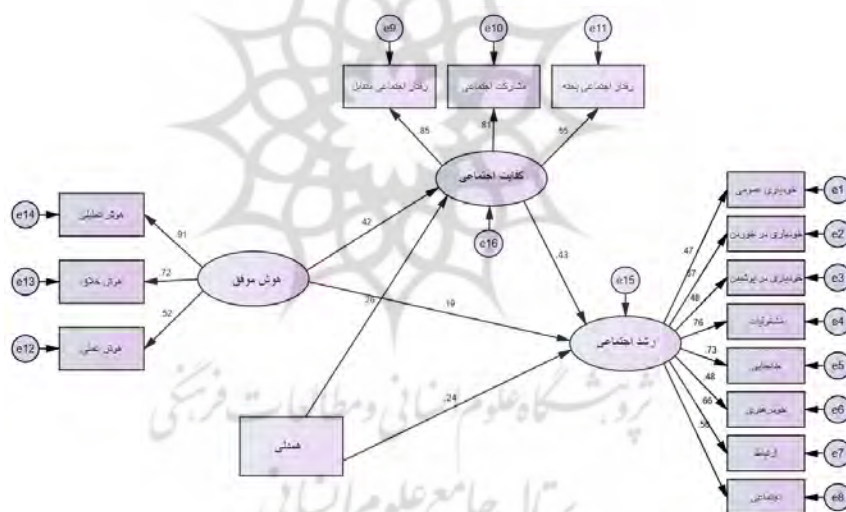
متغیر ملاک	متغیر پیش بین	نوع اثر	ضریب استاندارد نشده	β استاندارد شده	آماره Sig
رشد اجتماعی	همدمی	غیر مستقیم (بواسطه کفایت اجتماعی)	۰/۱۱	۰/۱۲	۰/۰۲

آنچه از نتایج جدول ۴ برمی آید این است که فرضیه مطرح شده در ارتباط با وجود اثر غیرمستقیم همدمی بر رشد اجتماعی کودکان پیش دبستانی به واسطه کفایت اجتماعی با ۹۵ درصد اطمینان مورد تأیید بوده است ($p > ۰/۰۵$).

جدول ۵: شاخص‌های برازش مدل

نام شاخص	مقدار	شاخص‌های برازش
χ^2/df	۱/۰۳	مقدار حد مجاز
RMSEA ^۳ (ریشه میانگین خطای برآورد)	۰/۰۸	کمتر از ۰/۱
CFI ^۴ (برازندگی تعدیل یافته)	۰/۹۷	بالاتر از ۰/۹
NFI ^۵ (برازندگی نرم شده)	۰/۹۴	بالاتر از ۰/۹
GFI ^۶ (نیکی برازش)	۰/۹۶	بالاتر از ۰/۹
AGFI ^۷ (نیکی برازش اصلاح شده)	۰/۹۴	بالاتر از ۰/۹

مقدارهای بدست آمده برای این شاخص‌ها نشان می‌دهد که در مجموع الگو در جهت تبیین و برازش از وضعیت مناسبی برخوردار است.

شکل ۱: مدل در حالت ضرایب استاندارد شده

3. Root Mean Square Error Approximation
4. Comparative Fit Index
5. Normed Fit Index
6. Goodness of Fit Index
7. Goodness of Fit Index

۴- بحث

پژوهش حاضر با هدف بررسی نقش میانجی کفایت اجتماعی در روابط میان همدلی و رشد اجتماعی کودکان پیش‌دبستانی انجام گرفت. نتایج بدست آمده نشان داد که همدلی از طریق تأثیر بر کفایت اجتماعی در رشد اجتماعی کودکان پیش‌دبستانی مؤثر است. این نتایج با نتایج حاصل از پژوهش‌های (Langeveld et al., 2012; Piqueras et al., 2019) همسو می‌باشد. در تبیین نتایج فوق می‌توان گفت سال‌های اولیه زندگی کودک دوره خاصی به شمار می‌رود که با سرعت بالای رشد، یادگیری و تجربیاتی که پایه و اساس یادگیری‌های دوره بعدی مشخص می‌شود. سنین پیش‌دبستانی به عنوان یکی از مهم‌ترین دوران زندگی کودک در رشد اجتماعی از اهمیت ویژه‌ای برخوردار است. عدم توجه به این دوره مهم زندگی رشد و پیشرفت کودک را با مخاطرات جدی روبرو می‌کند (Maleki et al., 2019). رشد اجتماعی شامل تحول مثبت در روابط میان خود و دیگران بوده و همچون سایر جنبه‌های رشد متأثر از طبیعت، آموزش و پرورش است. اگرچه رشد و تکامل و درک متقابل در بدو تولد وجود دارد، اما بایستی در موقعیت‌های اجتماعی ایجاد و پرورش پیدا کنند. پیشرفت در زمینه رشد اجتماعی دستیابی به سطحی از مهارت در روابط اجتماعی را در پی دارد که افراد را قادر به زندگی سازگارانه با دیگران می‌نماید. اساس و منشأ مهارت‌های اجتماعی برگرفته از هوش هیجانی است. هوش هیجانی با میزان توانایی فرد در ابراز همدلی با دیگران مرتبط است. توان همدلی با دیگران به صورت ویژه‌ای به فرد کمک می‌کند تا در ابعاد مردم‌آمیزی و صمیمیت در حوزه روابط اجتماعی کارکرد موفق‌تری داشته باشد (Besharat, 2007). نشانه‌ها و جلوه‌های همدلی از اوایل کودکی ظاهر می‌شود و به عنوان یکی از توانایی‌های هیجانی مهم در زندگی اجتماعی نقش اساسی ایفا می‌کند. همدلی با ویژگی اصلی به اشتراک گذاشتن احساسات و عواطف، به عنوان توانایی پذیرش دیدگاه فرد دیگر و تجربه افکار و احساسات آن فرد به شمار می‌رود (MacDonald & Price, 2019) و شامل دو جنبه عاطفی به معنی فهم و درک هیجانات دیگران و بعد شناختی به معنای تجربه هیجانات دیگران و عکس‌العمل‌های مناسب در زمان مواجهه با حالات عاطفی مربوط به فرد دیگر است (Sullivan & Artino Jr, 2013). در همین راستا Hirn معتقد است اینکه افراد چقدر احساس کارآمدی و شایستگی می‌کنند و تا چه حد تفکر کارآمد دارند و به چه میزان در تعاملات اجتماعی خاص با مهارت رفتار می‌کنند، علاوه بر تکیه بر باور درونی خودشان نسبت به توانمندی‌هایشان در ارزیابی و انتخاب یک رفتار خاص، به توانایی خواندن دقیق احساسات

دیگران و ظرفیت درک دیدگاه عاطفی دیگران نیز ارتباط دارد (Hirn et al., 2019). بنابراین همدلی، نوعی توانایی برای تجربه هیجان‌های دیگران فراهم می‌کند و به فرد امکان می‌دهد خود را با آنچه درباره وی احساس و فکر می‌کنند هماهنگ سازد، با محیط پیرامون خود ارتباط برقرار کرده و از وارد کردن آسیب به افراد دیگر خودداری کند (Stanley & Bhuvanewari, 2016). هنگامی که فرد موفق می‌شود کم و بیش معنای احساسی یک موقعیت را درک کند، می‌تواند در عواقب تصمیم‌گیری برای اقدام برای خود و دیگری تأمل کند و راه‌حلی برای تعارضات طراحی کند. از دیدگاه عاطفی، فرد قادر است تا حدی عواقب احساسی اعمال خاص را برای خود و دیگران یا همدلی با دیگران را در نظر بگیرد. بر این اساس به نظر می‌رسد شکل‌گیری همدلی در افراد می‌تواند به طور قابل ملاحظه‌ای منجر به ایجاد ظرفیت عاطفی برای شناسایی و پاسخ‌دهی به علائم هیجانی در تعامل اجتماعی، برقراری روابط مثبت با دیگران، ایجاد و گسترش اعتماد و روابط حمایتی دو جانبه می‌شود. این توانایی‌ها از جمله کیفیت‌های هیجانی محسوب می‌شوند و در رشد مهارت‌های هیجانی و عاطفی و تطابق با محیط اجتماعی نقش به‌سزایی ایفا می‌کند. بدین ترتیب کودک قادر به تجربه کافی از احساس خودکنترلی، اثربخشی و خودکارآمدی در محیط اجتماعی می‌گردد که این نتایج ارزشمند می‌تواند به عنوان انگیزه‌ای به منظور تلاش برای رفتارهای دلخواه و مطلوب اجتماعی عمل کرده و کودک را به فراگیری مهارت‌های رفتاری از جمله یادگیری مهارت‌های رفتار دوستانه با دیگران، مهارت‌های محاوره‌ای برای شروع و تداوم تعامل اجتماعی، مذاکره و ابراز وجود تشویق نمایند. با ایجاد مهارت‌های لازم برای ابراز رفتاری که کودک از آن اطلاع دارد، می‌تواند رفتارهای معینی را برای نظم برانگیختنی‌های هیجانی انتخاب کرده و پیامد آن را نیز پیش‌بینی کند. از این روی شکل‌گیری همدلی با رشد سطوحی از مهارت‌های هیجانی، انگیزشی، رفتاری و شناختی منجر به بهبود کیفیت اجتماعی می‌گردد. این نتایج در پژوهش‌های هیرن و همکاران (۲۰۱۹)، هدریک و کندی (۲۰۱۸)، برزگر بفرویی (۱۳۹۳) و عارفی و لطیفیان (۱۳۹۰) (arefi M, 2011; Berger, 2015;) (Hadarics & Kende, 2018; Hirn et al., 2019) مبنی بر تأثیر همدلی بر افزایش میزان کیفیت اجتماعی در کودکان مورد تأیید قرار گرفته است. همچنین همراستا با نتایج این مطالعه، دیگر مطالعات نیز توانایی همدلی را به عنوان یکی از پیش‌نیازهای مهم برای کیفیت اجتماعی (Davis, 2018) و کلید اصلی شکل‌گیری ارتباطات اجتماعی می‌دانند (Stevens et al., 2015). به بیانی دیگر می‌توان گفت که همدلی به واسطه مهارت‌های کیفیت اجتماعی و توسط تأثیر بر عوامل

رشد اجتماعی از جمله استقلال شخصی، مسئولیت‌پذیری، ارتباط و سازگاری امیدواری، خوش‌بینی و میانه‌روی و خوش‌طبعی، کودکان را قادر به تصمیم‌گیری و انتخاب رفتار مناسب و ابراز آن نموده، توانایی انجام کارها بدون کمک دیگران را کسب می‌کنند و قادر به پذیرش وظایف و نقش‌های محول شده از سوی جامعه می‌گردند. همچنین کسب مهارت‌های هیجانی و عاطفی از طریق همدلی با ایجاد توانایی برقراری ارتباط متقابل و همکاری با دیگران و احساس وحدت اجتماعی به اجتماعی شدن آنان کمک می‌کند. تجربه این نتایج ارزشمند نیز با ایجاد احساس اثربخشی، خودکارآمدی و خودکنترلی، امیدواری و میانه‌روی را در کودکان پرورش می‌دهد.

۵- نتیجه‌گیری

به طور کل مطالعه حاضر نشان داد که همدلی بر رشد اجتماعی در کودکان پیش‌دستانی با میانجیگری کفایت اجتماعی اثر غیرمستقیم داشته و همدلی می‌تواند در رشد اجتماعی و کفایت اجتماعی دانش‌آموزان نقش موثری داشته باشد. از این روی با ارتقاء همدلی در کودکان می‌توان نوع نگاه تازه‌ای را به کودک داد و قدرت استدلال، ابداع راه حل برای حل مسئله جدید، قضاوت کردن صحیح، همدلی کردن در شرایط مناسب، بررسی مسئله از زوایای مختلف، احترام به دیدگاه‌های متفاوت را در آنان افزایش داد. تربیت اجتماعی مطلوب و سازگاری با گروه‌های اجتماعی، در تنهایی و بدون فراهم شدن فرصت‌های مناسب امکان‌ناپذیر است. هرچه این فرصت‌ها زودتر فراهم شوند، رشد اجتماعی و میزان کفایت اجتماعی کودک آسانتر خواهد بود. از این روی، فرستادن کودک به مهد کودک‌ها برای تکمیل و گسترش روابط اجتماعی وی که در محیط خانه و در تماس با کودکان همسال خود بدان نیازمند است، بسیار سودمند است، زیرا در مهدها نه تنها کودک به کنش متقابل با گروه اجتماعی همسال خود می‌پردازد، بلکه مربیان مهدها رفتار اجتماعی وی را در جهت مطلوب هدایت می‌کنند. امروزه به دلایل متعددی کودکان بیشتر از گذشته به مهدهای کودک و مراکز نگهداری سپرده می‌شوند و در آنجا کسی که بیشترین ارتباط را با کودک دارد مربی است که با توجه به توانایی‌ها، مهارت‌ها و بهره‌گیری از هوش و همدلی که از آن برخوردار است و در ارتباط با کودک بکار می‌گیرد نقش مهمی را در انتقال مفاهیم اجتماعی و رشد مهارت‌های اجتماعی به کودک ایفا می‌کند.

از جمله محدودیت‌های این پژوهش می‌توان به محدود بودن نمونه مورد بررسی از کودکان پیش‌دستانی اشاره نمود. همچنین با توجه به اینکه پژوهش حاضر بر روی کودکان پیش‌دستانی شهر تهران انجام گرفته بنابر این لازم است در تعمیم دادن نتایج آن به سایر گروه‌ها و شهرها احتیاط کرد.

محدودیت دیگر پژوهش در کنترل متغیرهای مزاحم مانند طبقه اقتصادی-اجتماعی و سایر ویژگی‌های عاطفی و شخصیتی بود. لذا با توجه به این محدودیت‌ها، پیشنهاد می‌شود که آموزش مهارت‌های همدلی و کیفیت اجتماعی در برنامه‌های رسمی و مهارت‌های فرزندپروری گنجانده شود. همچنین پیشنهاد می‌شود به منظور تقویت رشد اجتماعی کودکان پیش‌دبستانی با برگزاری اردوهای تفریحی، آموزشی این کودکان در شرایط تعامل با دیگران قرار گیرند.

۶- سپاسگزاری

مطالعه حاضر برگرفته از پایان‌نامه دکتری رشته روان‌شناسی بود که با شناسه اخلاق (IR.IAU.SRB.REC.۱۳۹۸،۲۲۳) به تصویب رسید. پژوهشگران بر خود لازم می‌دانند تا از کلیه مراکز پیش‌دبستانی همکار که ما را در اجرای این طرح یاری رساندند تشکر و قدردانی نمایند.

۷- تعارض منافع

نویسندگان هیچ‌گونه تضاد منافی ندارند.

۸- منابع

1. Alborzi, M., Anbari, A., & Khosbakht, F. (2019). The Role of Social Skills and the Family Emotional Atmosphere in Social Problem Solving. *The Mediating Role of Cognitive Flexibility*, 15(31), 1-34 .
2. arefi M, L. M. (2011). Investigating the role of empathy and Machiavellian beliefs in social adequacy and inadequacy of students aged nine to twelve. *Learning and Instruction*, 2011(1), 14-21 .
3. Barzegar, B. K. (2015). Influence of teaching empathy on aggression and social adjustment of girl students. *Influence of Teaching Empathy on Aggression and Social adjustment of Girl Students*, 3(5), 77-96 .
4. Berger, R. (2015). *Stress, trauma, and posttraumatic growth: Social context, environment, and identities*: Routledge.
5. Besharat, M. A. (2007). Psychometric properties of Farsi version of the Emotional Intelligence Scale-41 (FEIS-41). *Personality and individual differences*, 43(5), 991-1000 .
6. Botvin, G. J., Griffin, K. W., & Williams, C. (2015). Preventing daily substance use among high school students using a cognitive-behavioral competence enhancement approach. *World Journal of Preventive Medicine*, 3(3), 48-53 .
7. Bryant, B. K. (1982). An index of empathy for children and adolescents. *Child development*, 413-425 .
8. Buruck, G., Wendsche, J., Melzer, M., Strobel, A., & Dörfel ,D. (2014). Acute psychosocial stress and emotion regulation skills modulate empathic reactions to pain in others. *Frontiers in psychology*, 5, 517 .
9. Davis, M. H. (2018). *Empathy: A social psychological approach*: Routledge.

10. Du, K., Buchanan, M., Hayhurst, J. G., & Ruffman, T. (2019). Parent talk about the wellbeing of others in disciplinary situations relates to younger children's empathy. *New Zealand Journal of Psychology (Online)*, 48(1), 106-113 .
11. Eisenberg, N., & Fabes, R. (1998). Prosocial development .Handbook of child psychology (Vol. 3, pp. 701–778). In: New York: Wiley and Sons.
12. Gordon, M. (2003). Roots of empathy: Responsive parenting, caring societies. *The Keio journal of medicine*, 52(4), 236-243 .
13. Hadarics, M., & Kende, A. (2018). Moral foundations of positive and negative intergroup behavior: Moral exclusion fills the gap. *International Journal of Intercultural Relations*, 64, 67-76 .
14. Hirn, S. L., Thomas, J., & Zoelch, C. (2019). The role of empathy in the development of social competence: a study of German school leavers. *International Journal of Adolescence and Youth*, 24(4), 395-407 .
15. Hooman, H. (2007). Understanding the scientific method in the behavioral sciences. *Tehran: Samt* .
16. Inghilleri, P. (2015). 1 Phenomenology of Positive Change: Social Growth. In *Enabling Positive Change* (pp. 6-17): Sciendo Migration.
17. Jolliffe, D., & Farrington, D. P. (2006). Development and validation of the Basic Empathy Scale. *Journal of adolescence*, 29(4), 589-611 .
18. Langeveld, J. H., Gundersen, K. K., & Svartdal ,F. (2012). Social competence as a mediating factor in reduction of behavioral problems. *Scandinavian Journal of Educational Research*, 56(4), 381-399 .
19. Lin, Q., Fu, H., Wan, Y., Zhou, N., & Xu, H. (2018). Chinese children's imaginary companions: relations with peer relationships and social competence. *International Journal of Psychology*, 53(5), 388-396 .
20. MacDonald, H. Z., & Price, J. L. (2019). The role of emotion regulation in the relationship between empathy and internalizing symptoms in college students. *Mental Health & Prevention*, 13, 43-49 .
21. Maleki, M., Chehrzad, M. M., Kazemnezhad Leyli, E., Mardani, A., & Vaismoradi, M. (2019). Social Skills in Preschool Children from Teachers' Perspectives. *children*, 6(5), 64 .
22. Moghani, M. M., Abbasi, F., & Amani ,O. (2018). The cognitive brain functions in adolescent survivor of lymphoblastic leukemia .
23. Moghtaderi, N., & Refahi, Z. (2011). The effectiveness of life values training (Happiness, Peace, Respect, Responsibility, Cooperation, Tolerance) to childs on their social growth and them parents self-efficacy. *Research In Curriculum Planning*, 8, 40-47 .
24. Mundy, P., & Sigman, M. (2006). Joint attention, social competence, and developmental psychopathology .
25. Nikogoftar, M., & Shabahang , R. (2016). Comparison of Attitude toward Violence, Empathy and Ethical Development in Adolescent Users of Computer Games. *Quarterly Journal of Educational Psychology*, 17(37), 175-197 .
26. Parke, R. D., Roisman, G. I., & Rose, A. J. (2019). *Social development*: John Wiley & Sons.
27. Pedrini ,D., & Pedrini, B. C. (1973). Vineland Social Maturity Scale Profile .

28. Peets, K., Pöyhönen, V., Juvonen, J., & Salmivalli, C. (2015). Classroom norms of bullying alter the degree to which children defend in response to their affective empathy and power. *Developmental psychology*, 51(7), 913 .
29. Piqueras, J. A., Mateu-Martínez, O., Cejudo, J., & Pérez-González, J.-C. (2019). Pathways into psychosocial adjustment in children: modeling the effects of trait emotional intelligence, social-emotional problems, and gender. *Frontiers in psychology*, 10, 507 .
30. Plageron, S. (2015). Integrating mental health and social development in theory and practice. *Health policy and planning*, 30(2), 163-170 .
31. Raine, A., & Chen, F. R. (2018). The cognitive, affective, and somatic empathy scales (CASES) for children. *Journal of Clinical Child & Adolescent Psychology*, 47(1), 24-37 .
32. Raistrick, D., Tober, G., Heather, N., & Clark, J. A. (2007). Validation of the Social Satisfaction Questionnaire for outcome evaluation in substance use disorders. *Psychiatric Bulletin*, 31(9), 333-336 .
33. Rezaei, S. (2013). *Social Adequacy: Children and Adolescents*. Tehran: Avare Noor Publishing.
34. Sari, L. E. (2020). The Challenges of Parental Involvement in Early Childhood Inclusion. *JPI (Jurnal Pendidikan Inklusi)*, 3(2), 92-101 .
35. Shnyrenkov, E., & Romanova, E. (2015). The development of social competence in the educational training program specialists in urban construction. *Procedia Engineering*, 117(1), 336-341 .
36. Spinrad, T. L., & Gal, D. E. (2018). Fostering prosocial behavior and empathy in young children. *Current opinion in psychology*, 20, 40-44 .
37. Stanley, S., & Bhuvanewari, G. M. (2016). Reflective ability, empathy, and emotional intelligence in undergraduate social work students: A cross-sectional study from India. *Social Work Education*, 35(5), 560-575 .
38. Stevens, S. A., Dudek, J., Nash, K., Koren, G., & Rovet, J. (2015). Social perspective taking and empathy in children with fetal alcohol spectrum disorders. *Journal of the International Neuropsychological Society: JINS*, 21(1), 74 .
39. Sullivan, G. M., & Artino Jr, A. R. (2013). Analyzing and interpreting data from Likert-type scales. *Journal of graduate medical education*, 5(4), 541-542 .
40. Van Noorden, T. H., Haselager, G. J., Cillessen, A. H., & Bukowski, W. M. (2015). Empathy and involvement in bullying in children and adolescents: A systematic review. *Journal of youth and adolescence*, 44(3), 637-657 .
41. Vossen, H. G., Piotrowski, J. T., & Valkenburg, P. M. (2015). Development of the adolescent measure of empathy and sympathy (AMES). *Personality and individual differences*, 74, 66-71 .
42. Waters, H. S. (2019). Commentary: the link between attachment and social competence in early childhood. *Attachment & human development*, 21(3), 307-311 .
43. Zellweger, T. M., Chrisman, J. J., Chua, J. H., & Steier, L. P. (2019). Social structures, social relationships, and family firms. In: Sage Publications Sage CA: Los Angeles, CA.
44. The effect of empathy on the social development of preschool children: The mediating role of social adequacy

Abstract

Introduction. Social development as an important part of the transformation process has many positive and negative impacts on children's mental health. The study, by emphasis on the mediating role of social competence, was done to identify the impacts of empathy on social development of preschool children.

Method. The present study design was descriptive-correlational. The statistical population included Tehran's preschool children in 2019 which 370 children were selected by multi-stage cluster sampling. Vineland (1953) Social Growth Scale, Bryant Empathy Questionnaire (1982) and Bellini Social Satisfaction Questionnaire (2007) with acceptable validity and reliability were used to collect data. Structural equation modeling was used to analyze data.

Findings. The empathy had a direct impact on social development and social competence ($\beta=0.24$; $P<0.001$) and an indirect impact on social development of children with a mediating role of social competence ($\beta=0.12$; $P<0.02$). Also, social competence had a direct impact on their social growth ($\beta=0.43$; $P<0.001$) and the fit indices showed that the model had a good fit.

Result. The variables of empathy and social competence are effective in the social development and can be used in basic form of skills in formal education and parenting skills to prevent and treat interpersonal problems.

Keywords: *Empathy, Social Development, Social Adequacy, P*